

ΤΑ ΓΑΤΑΚΙΑ

(Πίναξ του Μάνουελ)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

ΤΟΥ Δ. ΠΑΠΑΛΙΑΜΑΝΤΗ

ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΓΙΑΛΟΥ

(Ανέκδοτο)

Επί πολλές νύκτας κατά συνέχειαν έβλεπεν ο Μάνος του Κορωνοῦ, ἐκεῖ ποῦ ἔδενε τὴ βάρκα του κάθε βράδυ, κοντὰ στὰ ζορῶνια τοῦ Ἀνατολικοῦ Γιάλου, ἀνάμεσα εἰς δύο ἐρημολῆς βράχους, καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἓνα παλιὸν ἐρημόσπιτον κατηρητισμένον — ἐκεῖ ἔστρωσε συνέθετος τὴν κάμα ἐπάνω στὴν πλώρη τῆς βάρκας, καὶ ἐκοιμήτο χορητὸν καὶ ναυορισμένον ἴππον τρεῖς σπαθῆες ἐρημότερον ἀπὸ τὸ κῆρα, θεορῶν τὰ ἄστρα, καὶ μελετῶν τὴν Ησθλια καὶ ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ — ἔβλεπε, λέγει, ἀνάεστα εἰς τὸ πέλαγος, ἔξω ἀπὸ τὰ δύο ἀειθαλῆνα νησάκια, τὰ φυλάττοντα ὡς σκατοὶ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Ἐν μελαγχολικὸν φῶς — καυδὴλ, φανὸν, λαυπάδα, ἢ ἄστρον προσμένον — νὰ τρομοφῆγγη ἐκεῖ μαζοράν, εἰς τὸ βάθος τῆς μελαγχολικῆς εὐχόνης ἐπάνω εἰς τὸ κῆρα, καὶ νὰ στέγη ἐπ' ἄρας, φανόμενον ὡς νὰ ἔλπει, καὶ μένον ἀκίνητον.

Ὁ Μάνος τοῦ Κορωνοῦ, λευβοδόχος, φαρῆς, ἦταν ἰδιώτης ἀπὸ μιὰ μὰ, δὴς καὶ πᾶς ἀνηγός. Ἀρκετὸν ἦτο ἤδη δολοῦ ἔδενε τὴν βάρκα του κάθε βράδυ ἐκεῖ, διπλα εἰς τοὺς δύο ἐρημολῆς βράχους, αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἐρημόσπιτον ἐκεῖνο, τ' ὀλόρθον ἀργὸ φάντασμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἡμῶν διὰ ἦτο στοιχησμένον. Ἐξελίετο κοινὸς τῆς Λουλοῦδος τὸ Καλόδι, Διαί; Κανεῖς δὲν ἤξευρεν. Ἦ ἀν ὀτήθηον ὀλίγα γραιδια, «λαδικὰ», ἢ καὶ δύο-τρεις γῆροι, γυροφροντες παλαιὰς ἱστορίας, εἰς τὸν τόπον, ὁ Μάνος δὲν ἔτρωγεν εὐσαρίας νὰ τοὺς ἐροτήσῃ.

Ἐβλεπε, βραδαῖες τόσσα, τὸ παράδοξον ἐκεῖνο μεμαζορισμένον φῶς, νὰ τρομῆ καὶ νὰ φέγγη ἐκεῖ εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῶ ἤξευρεν διὰ δὲν ἦτο ἐκεῖ κανεῖς φῶρος. Ἦ Κυβέρνησις δὲν εἶχε φροντίσει δι' αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὰ μικρὰ μέρη τὰ μὴ ἐζοντα ἰσχυροὺς βουλευτάς;

Τὶ λοιπὸν ἦτο τὸ φῶς ἐκεῖνο; Ἠσθάνετο ἐπιπλάγιαν, ἐπειδὴ σχεδὸν καθήμερινὸς ἐπέφθνα μετ' τὴν βάρκα του ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πέλαγος, ἀνάεστα εἰς τὰ δύο γλοφὰ νησάκια, καὶ δὲν ἔβλεπε κανέν ἰζωρος ἐκεῖ τὴν ἡμέραν, τὸ ὁποῖον νὰ ἐξηγή τὴν παρουσίαν τοῦ φωτός;

τὴν νύκτα, νὰ πλεύσῃ τὰ μεσάνυχτα, διαζώπιον τὸν μαζοριστὸν ἴππον, καὶ τοὺς σερβασμοὺς του πρὸς τ' ἄστρα καὶ τὴν Ησθλιαν, νὰ φθάσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ, νὰ ἴδῃ τί εἶνε, καὶ ἔν ἀνάγκη, νὰ τὸ κινηρήσῃ τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο φέγγος. Ὅθεν ὁ Μάνος, ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενὴς ἀνθρώπος, καθὼς εἴποιεν, νέος εὐκοσμητής, ἐξάλεσεν ἐπιζωριον καὶ τὸν Γιάλην τῆς Φαράνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερον του, ἀφοῦ τοῦ διαγρήθῃ τὸ νικητηριὸν ὄμοιόν του, διὰ νὰ τοῦ κάμῃ συντροφίαν εἰς τὴν ἀσκηθὴ ἐξδρομὴν.

Ἐπῆγαν μίαν νύκτα, ὅταν ἡ σελήνη ἦτο ἐννέα ἡμερῶν, καὶ ἐμελλε νὰ δόσῃ περὶ τὴν μέαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ φῶς ἐφάνετο ἐκεῖ, ἀκίνητον, ὡς κακοφμένον, ἐνῶ ὁ πῆρινος κολόδος δισκος κατέβαιναν ἕρμα πρὸς δεξιὰς καὶ ἐμελλε νὰ χορηθῇ ὀπίσω τοῦ βουνοῦ. Ὅσο ἔπλεον αὐτὸ μετ' τὴν βάρκα, τόσο τοὺς ἔτριγγε, χορηὶς νὰ κινήτῃ οὐθάλοισαν, ὁ μυστηριώδης πρῶτος. Ἐβῆσαν δυνάμιν εἰς τὰ κορητὰ, «ἐξελιατισθῆσαν». Τὸ φῶς ἐμαζορίετο, ἐφάνετο ἀπώτερον ὀλονέν. Ἦτο ἀφασιστον. Τέλος ἔγινεν ἄφαντον ἀπὸ τοὺς οὐθαλμούς του.

Ὁ Μάνος, μετ' τὸν Φαράναν, ἔβαιναν πολλοὺς σταυρούς. Ἀντῆλλασαν ὀλίγας λέξεις.

— Δὲν εἶνε φανῶν, δὲν εἶνε καὶζα, ὄχι.

— Καὶ τί εἶνε;

— Εἶνε...

Ὁ Γιάλης τῆς Φαράνας δὲν ἤξευρε τί νὰ εἴπῃ.

Τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ καλὴν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μετ' αὐτὴν, οἱ δύο ναυτικοὶ ἐπεχειρήσαν ἔν νέον ἐξδρομὴν. Πάντοτε ἔβλεπαν τὴν μυστηριώδη λάμπην νὰ χορηθῇ εἰς τὰ κῆματα. Εἶτα, ὅσον ἐληλησῶν αὐτοὶ, τόσον τὸ ὄσασμα ἔτριγγε. Καὶ τέλος, ἐγένετο ἄφαντον. Τὶ ἄρα ἦτο;

Εἰς μόνος γείτον εἶχε παρατηρήσει τὰς ἐπανειρημένους νικητηριὰς ἐξδρομὰς τῶν δύο

ήλιον, με την βάραν. Ο Λίκιος ο Κόζουας, άνθρωπος πενηντάτης, είχε διαβάσει πολλά παλαιά βιβλία, με τα όληγα κολλοβογράμματα που ήξευσε, και είχε συλλέξει με πολλές γραφές σοφίας, αίνους όπληξεν το πάλι. Εκάθητο όλην την νύκτα άγρυπνών, σιμά εις το παρθέρον του, θέπων προς την Βάλασαν, και τότε εδιάβαζε τα βιβλία του, τότε έφαιβεσε προς τα άστρα και προς τα νύκτα. Η καίνια του, όπου έκειτο και όπου έκατοικούσε, έκειτο όλίγοτε βράχονε παραπέρα από το σπίτι της Λουλουίδος, όπου έδενε τη βάραν του ο Μάνος, ανάμια εις το σπίτι της Βάσως του Ραριά και της Γκαβαλογίνας.

Μίαν νύκτα, ο Κοροναίος και ο Έργονος της Φαμόνας ήτοιμαζόντο να λύσουν την βάραν, και να κοιμηθήσουν, τετάρτην φοράν, δια να κοιμηήσουν το άσπληκτον ήθροιά του.

Ο Λίκιος ο Κόζουας τους είδεν, έξηλθεν από την καλύβην του φορών άσπον ομορφόν και γάσον μαζού, όπως έσηνήθηε κατ' όσον, επόδησε δύο τρεις βράχονε προς τα έκει, και έβησε παραπάνω από το μέρος όπου έφασόντο οι δύο φίλοι.

— Για ποί, άν Ψέλη ο Θεός, παιδιά; τους φώναξεν. Είνε θραυτίες τώρα που τρέχετε έξω από το λιμάνι, χωρίς να γυλιάντε, χωρίς να προσομαίνετε και τα ψάρια σας δεν τα είδατε. Μήπως σας όνειρεσε και σιάνετε ποθενά για να βώτε τίποτε ήθεσάνόν;

Ο Μάνος παρεζάλει τον Κόζουαν να σταθή παραπάνω και να όυλή σιγανότερα. Είτα δεν έδίστασε να του διηγήθη το ήθροιά του.

Ο Λίκιος ήρρασε μετά προσοχής. Είτα έγέλασε.

— Άμ, που να τα έχετε αυτά έσις οι νέοι, είτε σείον ομορφόν της νεαράην. Τόν παλαιόν καιόν τέτοια πράγματα, σαν αυτό που είδες, Μάνο, τα έβλεπαν όσοι ήταν καθωροί, τώρα τα βλέπον μόνον οι έλαφοίσαντοι. Έγώ δεν βλέπω τίποτα. Το είδε και ο Γιάλης, αυτό που λέε πως όλέπει;

Ο Γιάλης ήμαρτάσθη με αστολήν κατωτέρων της ήλιώσε του να όολογήσθη ότι δεν έβλεπε το φώς, πει ό ο λόγος, άλλ' επειθετό εις την διαβεβαίωσιν του Μάνου, όστις έλεγεν ότι το βλέπει.

Ο Κόζουας ήρρασε τότε να διηγήται:

— Άκούστε να σας πώ, παιδιά. Έγώ, που με βλέπετε, έβησα την γοιά Κοράνα του Ραριά, την μαουό αυτής της Βάσως της γετόνισσας, καθώς και την μάνα της Γκαβαλογίνας, όμοια και άλλες γοίες. Μου είχαν διηγήθη πολλά προτινά, παλαιά πράγματα, καθώς και αυτό που θα σας πώ τώρα.

«Βλέπετε αυτό το χάλιαμα, το Καλήθ της Λουλουίδος, που λένε πως είναι στοιχειωμένο; Έδώ τον παλαιόν καιρό έκατοικούσε μία κόρη, η Λουλουίδα, όπου την είχαν όνοματίσει για την όμορφιά της, έλαμπε ο ήλιος, έλαμπε και αυτή

— μαζόν με τον πατέρα της το γέρο Θεριά —έλλημικά τον έλεγαν Θεριά— όπου έανηγούσε όλους τους Λοράονε και τα Στοιχειά με την όσμημένα σαγίττα και με φαρμαζομένα βέλη. Ένα βασιλόπουλο από τα ξένα την άγάπησε την όμορφη Λουλουίδα. Της έδωσε το δαχτυλίδι του, και έζήνησε να πάη στο σερφει και της έταξε με όρκον ότι, όμα νικησει τους βαρβάρους, την ήμεραν που θα γεννηθί ο Χριστός, θα έρθη να την στεφανώθη.

»Έπλεξε η μέρα που ο Χριστός γεννάται. Η Παναγία με άστραφτερό πρόσωπο, χωρίς πόνο, χωρίς βοήθεια, γέννησε το Βρέφος μέσ' στη σπηλιά, το έσπρωσε, το έπαργάνωσε με χαρά, και τώβαλε στο παχνι για να το κοιμηθι. Ένα βουδάκι και ένα γαϊδουράκι έσίωσαν τα χνώτα τους στο παχνι, και έφασόνσαν μαζά να ζεσάνουν το Θείο Βρέφος. Νά, τώρα θάρθη το βασιλόπουλο να πάρη τη Λουλουίδα!

»Ηρθαν οι βοσκοί, δύο γέρονι με μαζού άστρα μαλλά με τις μαγιούρες τους, ένα βοσκόπουλο με την φλογόρα του, θωπιωμένοι, ξαφνιασμένοι, και έπσαν και έπροσάνησαν το Θείο Βρέφος. Είχαν ίδι

μάτια, κάτω από το παχνι, πολλήν ώρα, και έλάτρευαν άόμοταξα το ήθροια το οφάνιο. Νά! τώρα θάρθη το βασιλόπουλο να πάρη τη Λουλουίδα!

»Έφασαν και οι τρεις Μάγοι καβάλλα εις κατέρες τους. Είχαν χροιάς μάρες στο κεφάλι, και έφορούσαν μαζόνε γούνες με πορφύρα κατωκόκκινη. Και τ' άστράκα ένα λαϊκού χροιά άστέρη, έγαυήλωσε και κάθησε πάνω στη σκεπή της Σπηλιάς, και έλαμπε με γλυκό οφάνιο φώς, που παραιούσε της νυκτός το σκοτάδι. Οι τρεις βασιλόκοι γέρονι έπεξήσαν από τις κατέρες τους, έβηξαν από Σπήλια, και έπσαν να έπροσάνησαν το Ηαυό. Άνοιξαν τα πλούσα τα δισάκια τους, και έπροσέφραν δάρα, χρυσόν και λίβανον και σμύρναν.

— Νά! τώρα θάρθη το βασιλόπουλο, να πάρη την Λουλουίδα!

»Ηρώσαν τα Χριστογεννη, τελειώθηκε το πιστήριό, έγινε η σωτηρία, και το βασιλόπουλο δεν ήρθε να πάρη την Λουλουίδα! Οι βάουροι είχαν πάρη σλαβό το βασιλόπουλο. Το φουατό του είχε νικησει στην άρχη, τα φλάμπουρά του είχαν κρημνί με άλλοαίωτο τα κάπια των βαρβάρων. Το βασιλόπουλο έζη χιυήξει με άσφατήτη όμοι, άπάνω στο μούστομα και στη μέση της νύχης. Οι βάουροι με δόλο το είχαν άχμαλο τίσει!

»Τα δάρανα της κόρης έπέζωσαν το νύκτα τ' άνωρό, οι άναστεναγοί της έδιαλύθησαν στον άέρα, και η προσεγγί της έπεσε πίσω στη γη, χωρίς να φθάση στον θρόνο του Μεγαλόδοναμου. Ένα Λουλουίδα άόμοτα, ποσοχρημαίνου, φέτρωσε ανάμεσα στοίς δύο αυτών βράχονε, όπου τόν έλεν Άνθος του Γαλιού, αλλά μάτι δεν το βλέπει. Και το βασιλόπουλο, που είχε πέσει στα χέρια των βαρβάρων, έπροσάλεσε να γίνη Σπίθα, φωτιά του πελάργου για να φτάση έγκαίρωσε, ως την ήμερα που γεννάται ο Χριστός, να φιλιάη τον όρκο του που είχε δώσει στη Λουλουίδα.

»Μερικοί λένε πως το Άνθος του Γαλιού έγινε άνθος άφρότος του ζωάτος. Κι η Σπίθα εκείνη, η φωτιά του πελάργου που είδες, Μάνο, είναι η ψυχή του βασιλόπουλου, που έλαμπε, σούσθησε στα σίδερα της σλαβιάς και κανείς δεν την βλέπει πλέον, παρά μόνον όσοι ήταν καθωροί των παλαιόν καιόν, και οι έλαφοίσαντοι στα χρόνια μας.

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΩΜΟΡΦΙΑ

— Η αξία της όμορφιάς φανερώνετα μέσα στην ήρεμια. Η αξία της χάριτος μέσα στην ζήνηση.

Ανατόλ Φράνς

— Η χάρις είναι κάτι το άναλόασταστο από τη γυναίκα. Ρισελιέ

— Όμορφη μπορεί ναίνα και μία νεαρή. Χαρισμένη όμως είναι μονάχα μία ζωντανή ύπαρξις.

Γ. Ντ' Ανούντιο

— Η χάρις είναι ο κάλυξ του άνθους της ώραφότητας.

Μασσόν

— Η όμορφιά περιβάλλεται συχνά από κάποια ψυχρότητα. Η χάρις όμως έχει πάντοτε μία ζωογόνο γλυκειά άδρα.

Τσεχόφ

— Την όμορφιά μπορεί να την έχη και ένας άντρας, τη χάρι όμως μονάχα στη γυναίκα θα την βρούμε.

Μπρέντφοφ

— Μέσα στη χαρι κρύβεται η ώραφτης της γυναίκαις ψυχής. Λαίδη Χάμιλτων

— Η ώραφτης μπορεί να λάβη συναισθήση του έαυτού της. Η χάρις κρινεται μόνον από τους άλλους.

Ζύπ

— Η όμορφιά είναι το έικό στοιχείο στη γυναίκα, η χάρις είναι το λυρικό.

Βιτάλ

— Μποροτά στην ώραφτητα κλίνει κανείς το γόνυ. Τη χάρι όμως την άσπάξεται άμέσως στα χείλη.

Άλ. Δουμάς